ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор
Національного університету
«Одеська юридична академія»,

Олег ГОДОЩАК

«04» 04 2025 р.

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Лисика Максима Анатолійовича на тему «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» (тема дисертації затверджена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 04 листопада 2021 р., протокол № 3)

Витяг

з протоколу засідання фахового семінару кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія»
№ 8 від 03 квітня 2025 року

Присутні:

Завідувач кафедри загальної теорії права та держави, д.ю.н., професор Завальнюк В. В. – ***науковий керівник***;
професор кафедри загальної теорії права та держави, д.ю.н., професор Дудченко В. В.;
професор кафедри загальної теорії права та держави, д.ю.н., професор Мельничук О. С.;
доцент кафедри загальної теорії права та держави, к. і. н., доцент Кормич А. І.;
доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент Чувакова Г. М.;
доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент Кравченко С. П.;
доцент кафедри загальної теорії права та держави, д.ю.н, доцент Іванченко О.М.;

доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент Рязанов М. Ю.;
доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент Федоров В.А.;
доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент Антошина І. В.;
доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доцент Ковбасюк С .В;
доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н. Кобко-Одарій В. С.;
доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н. Дудник Р. М.;
старший викладач кафедри загальної теорії права та держави, PhD Іванчук В.Є.

лаборант кафедри загальної теорії права та держави Оношко А.

З присутніх 4 доктори юридичних наук, 8 кандидатів юридичних наук, 1 кандидат історичних наук та 1 доктор філософії у галузі права(PhD).

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Лисика М.А. на тему «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо рекомендації до разового публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня вищої освіти доктора філософії Лисика М.А. на тему «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави», поданого на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію дисертаційного дослідження, охарактеризував його об'єкт та предмет, виклав науково-практичну значимість роботи, надав відомості щодо впровадження результатів дослідження.

Обґрунтовуючи вибір дисертаційного дослідження, здобувач зазначає, що стабільність правопорядку та ефективність правового регулювання неможливі без дотримання принципу правозаконності, який є основою правової системи та визначає якість правотворчої та правозастосовної діяльності. Вибір цієї теми зумовлений необхідністю ґрунтовного аналізу механізмів, що забезпечують належне функціонування правозаконності, а також дослідження факторів, які можуть впливати на її реалізацію.

Правозаконність є центральним елементом побудови сучасної правової держави, адже без чіткого дотримання встановлених норм неможливе передбачуване та справедливе регулювання суспільних відносин. Водночас, реальність засвідчує, що на практиці спостерігається розрив між формальним дотриманням закону та його реальним втіленням у житті. Це породжує ситуації, коли право втрачає свою ефективність, а правопорядок стає нестабільним. Саме тому дослідження правозаконності

потребує не лише загальнотеоретичного аналізу, а й вивчення конкретних правових механізмів, які сприяють її зміцненню.

У цьому дослідженні під правозаконністю розуміється не лише формальна відповідність діяльності органів державної влади вимогам чинного законодавства, а й інтегративна правова категорія, що поєднує елементи законності, справедливості, правової визначеності, пропорційності та правових цінностей демократичного суспільства. Вона відображає якість як самого нормативного масиву, так і практики його реалізації, що має відповідати як букві, так і духу права. Правозаконність є водночас принципом, характеристикою правової системи та орієнтиром для правотворчої й правозастосовної діяльності. Її реалізація передбачає не лише дотримання формальних процедур, а й забезпечення легітимності, справедливості та ефективного захисту прав людини.

Окрім того, правозаконність має значення не тільки для функціонування державних інституцій, а й для взаємодії між громадянами та владою. Відсутність єдності в розумінні цього принципу на різних рівнях може призводити до правової невизначеності, вибіркового застосування норм і нерівності перед законом. Дослідження дозволить встановити оптимальні підходи до усунення таких проблем і сприятиме формуванню цілісної та несуперечливої правової політики.

Особливу увагу приділено історичним аспектам розвитку концепції правозаконності. Виявлення закономірностей її еволюції дозволяє визначити чинники, які сприяли її формуванню, а також проаналізувати ті умови, за яких цей принцип набував особливої значущості або, навпаки, зазнавав деформації. Це важливо для розуміння сучасного стану правозаконності та розроблення ефективних правових рішень.

Окремий аспект дослідження пов'язаний із взаємодією правозаконності з правозастосуванням, судовою практикою та інститутами контролю. Ефективна реалізація цього принципу передбачає не лише якісне законодавство, а й справедливий, об'єктивний механізм його виконання. Важливо встановити, які чинники впливають на функціонування системи контролю за дотриманням правових норм та які умови є необхідними для її вдосконалення.

Розгляд правозаконності у співвідношенні з принципами законності, правової визначеності та судового контролю дає змогу виявити проблемні аспекти правозастосування, зокрема випадки невідповідності правових норм реальним суспільним потребам, розбіжності у тлумаченні законодавчих положень, наявність конфліктних правових приписів. Виявлення та усунення таких суперечностей сприятиме посиленню ефективності судової практики та зміцненню довіри до правових інститутів.

Крім того, питання правозаконності тісно пов'язане з інституційною спроможністю державних органів забезпечувати виконання правових норм у спосіб, що виключає свавільне або дискримінаційне правозастосування. Особливу увагу слід приділити механізмам правового контролю,

діяльності органів конституційного та адміністративного нагляду, а також гарантіям незалежності судової влади. Недостатня ефективність таких механізмів може призводити до порушення прав людини, юридичної нестабільності та ускладнень у реалізації принципу рівності всіх перед законом.

Дослідження правозаконності має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки результати наукового аналізу можуть бути використані для удосконалення правотворчої та правозастосовної діяльності. Зокрема, важливим є розгляд питань щодо вдосконалення юридичних процедур, запровадження більш чітких та зрозумілих нормативних положень, розширення механізмів контролю та підвищення відповідальності органів державної влади за дотримання правових стандартів.

Належне застосування принципу правозаконності сприяє утвердженню справедливого правопорядку, що забезпечує рівність усіх перед законом та ефективний захист прав людини. Тому дослідження цієї теми є не лише теоретично значущим, а й має практичну цінність, оскільки може стати основою для розроблення конкретних рекомендацій щодо покращення правового регулювання та зміцнення механізмів правозастосування в сучасній державі

Принцип правозаконності в контексті сучасної держави, наразі є відносно новою темою для дискурсу у науковій спільноті, тому досліджень на цю тему існує небагато, проте можна виділити ряд дослідників, які зробили внесок у розвиток цієї тематики. Серед них варто зазначити роботи Абрамович Р.М., Бабенко К.А., Берназюк Я., Джабраілов Р.А., Дудченко В. В., Завальнюк В. В., Кельман М.С., Ковбасюк Ю.В., Козюбра М. І., Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г., Мінченко О.В., Мосьондз С.О., Оборотов Ю. М., Олійник А.В., Оніщенко Н.М., Перерва Ю.М., Погорєлова З.О. та ін.

Серед зарубіжних авторів, які розглядали питання історизму у праві, можна виділити праці таких дослідників, як Дайсі Альберт, Едвард Ганс, Кельзен Г., Невей Г., Руссо Жан-Жак, Хаушлінг Л. та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Роботу виконано в рамках наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» у контексті теми: «Правове та соціальне життя України у людиноцентриському вимірі в цифрову еру» на 2021-2025 роки (державний реєстраційний номер 0122U000266) а також в межах плану науково-дослідної роботи кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія» - «Право і держава XXI століття: генезис, сучасність, перспективи» на 2021-2025 роки та у межах плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія».

Мета і завдання дослідження.

Полягає у визначенні теоретичних і методологічних засад правозаконності, аналізі її впливу на правотворчість та правозастосування,

а також у розробленні науково обґрунтованих підходів до вдосконалення механізмів реалізації цього принципу в правовій системі України.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно виконати такі основні завдання:

– дослідити еволюцію правозаконності як принципу в контексті розвитку ідеї сучасної держави.

– визначити змістовні характеристики правозаконності, охоплюючи її співвідношення з поняттями законності, верховенства права, правової визначеності та пропорційності, як ключових параметрів функціонування сучасної держави.

– розкрити інтегративну природу правозаконності, а також методологічні основи її пізнання як складної ціннісно-нормативної категорії, що має визначальне значення для інституційного устрою сучасної держави.

– обґрунтувати правозаконність як фундаментальний принцип сучасної держави, що перевищує позитивістське розуміння законності, формуючи основу для стабільного, легітимного та ціннісно обґрунтованого правового порядку.

– охарактеризувати режим правозаконності як цілісну форму функціонування сучасної держави, визначивши його співвідношення з режимом законності та критерії ефективності його реалізації.

– проаналізувати інституційні механізми забезпечення правозаконності у сучасній державі, зокрема в межах правотворчої діяльності, правозастосування, судової практики, конституційного контролю та адміністративної юстиції.

– оцінити вплив правозаконності на стабільність і передбачуваність правової системи сучасної держави, зокрема через механізми правового моніторингу, нормоконтролю та оцінки нормативних актів на предмет відповідності фундаментальним правовим принципам.

– виявити проблеми реалізації правозаконності у правозастосовній практиці сучасної держави, зокрема вибірковість, нормативні колізії, нестабільність судової практики, та запропонувати шляхи подолання правової невизначеності.

– визначити роль правозаконності у формуванні правосвідомості та правової культури громадян, які є необхідними умовами належної реалізації правових норм у демократичній сучасній державі.

– розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення механізмів забезпечення правозаконності у правовій системі України, з урахуванням викликів, що постають перед сучасною державою в умовах воєнного стану, реформ та зростання вимог до легітимності державного управління.

Методи дослідження. Дослідження правозаконності як загальноправового принципу, її теоретичних основ та механізмів реалізації вимагало застосування комплексу загальнонаукових і спеціально-наукових методів. Особливу увагу приділено їх взаємозв'язку та

взаємодоповнюваності, що дозволило забезпечити цілісність підходу до аналізу правозаконності у контексті правотворчої та правозастосовної діяльності.

Застосовано методи аналізу та синтезу, за допомогою яких можливим стало обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження правозаконності (розділ 1.1), а також визначення категоріального апарату, що використовується у правовій науці для аналізу цього принципу (розділ 1.2). Також, були використані для визначення теоретичних засад принципу правозаконності, а також для встановлення її взаємозв'язку з іншими правовими категоріями (розділ 1.1). Це сприяло розкриттю сутності правозаконності як елемента правової системи та її ролі у формуванні правопорядку.

Діалектичний метод дозволив простежити еволюцію наукових уявлень про правозаконність, виявити їх протиріччя (розділ 1.3), а також осмислити проблеми застосування правозаконності в сучасному правотворчому процесі (розділ 1.4).

Застосування системно-структурного методу слугувало засобом для дослідження правозаконності як комплексного явища, що забезпечує стабільність правопорядку та узгодженість правової системи (розділ 2.1).

Метод системного аналізу був використаний для оцінки впливу правозаконності на формування законодавства (розділ 2.2), а також для обґрунтування механізмів її реалізації у сфері правозастосування (розділ 2.3).

Використання історичного методу забезпечило можливість простежити розвиток концепції правозаконності в різні періоди, встановити її вплив на сучасні правові системи (розділ 1.4).

Структурно-функціональний метод використовувався для аналізу механізмів реалізації правозаконності в різних правових інституціях, що дозволило оцінити ефективність чинних правових процедур (розділ 2.2).

Порівняльно-правовий метод застосовано для аналізу особливостей реалізації правозаконності у різних правових системах, що дозволило визначити найкращі практики та можливість їх адаптації до національного правопорядку (розділ 2.3).

Формально-юридичний метод використовувався для аналізу нормативно-правових актів, які визначають механізми реалізації правозаконності, що дозволило здійснити їх систематизацію та оцінити відповідність принципам законності (розділ 2.4).

Логіко-правовий метод сприяв обґрунтуванню значення правозаконності для формування стабільного правопорядку та забезпечення рівності всіх перед законом (розділ 3.1).

Метод системного аналізу використовувався для визначення шляхів удосконалення механізмів забезпечення правозаконності в умовах правових реформ, що дозволило сформулювати конкретні пропозиції щодо зміцнення цього принципу в правовій системі України (розділ 3.3).

Онтологічний підхід дозволив розглядати правозаконність як об'єктивно існуючий структурний компонент правової реальності, що інтегрує правотворчість, правозастосування, правовий контроль і правосвідомість. Завдяки цьому підходу дослідження вийшло за межі формального нормативізму, дозволяючи осмислити правозаконність як інституційно й ціннісно насичену категорію. В межах розділів 1.2 та 1.3 онтологічний підхід забезпечив виявлення глибинних закономірностей функціонування правозаконного режиму, його взаємозв'язку з ідеєю правової єдності, системності та легітимності державного управління.

Гносеологічний підхід був застосований для з'ясування пізнавальних меж і можливостей дослідження правозаконності, особливо в умовах правової плюральності та динамічності соціально-правових процесів. У межах розділу 1.2 та 2.1. гносеологічний підхід сприяв критичному аналізу методів правопізнання, що дозволило виявити змістовну різноманітність трактувань правозаконності та запропонувати уніфіковані аналітичні критерії для її вивчення. Особливу увагу було приділено проблемам верифікації наукових висновків у сфері філософії права, що забезпечило логічну узгодженість теоретичних конструкцій дослідження.

Аксіологічний підхід став ключовим для з'ясування ціннісної природи правозаконності як фундаментального принципу правової держави. Застосування цього підходу, зокрема у розділі 1.3. та 3.2, дозволило інтерпретувати правозаконність як носія правових і соціальних цінностей — справедливості, свободи, рівності, гідності особи. Завдяки цьому вдалось визначити не лише юридичні, але й етичні параметри правозаконного порядку, що має важливе значення в контексті побудови правосвідомого суспільства та легітимної державної влади.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження склали праці вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі історії права, філософії права, порівняльного правознавства та теорії держави і права.

Нормативна база дослідження включає Закон України "Про правотворчу діяльність" від 24.08.2023 № 3354-IX, Наказ Головного управління державної служби України "Про затвердження Порядку проведення юридичної експертизи проектів нормативно-правових актів і перевірки на відповідність законодавству проектів наказів та інших актів Головдержслужби України" від 24.03.2009 № 82, Закон України "Про адміністративну процедуру" від 17.02.2022 № 2073-IX, Закон України "Про Регламент Верховної Ради України" від 10.02.2010 № 1861-VI, Закон України "Про правотворчу діяльність" від 24.08.2023 № 3354-IX, Закон України "Про прокуратуру" від 14.10.2014 № 1697-VII, Висновок № 20 (2017) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про роль судів у забезпеченні єдності застосування права, Мірило правовладдя: Дослідження Венеційської Комісії № 711/2013, Конституція Об'єднаних Штатів Америки, а також низку законодавчих та підзаконних актів, які стосуються питань захисту прав

людини. У роботі були використані профільні офіційні документи різних країн.

Наукова новизна одержаних результатів. Полягає в тому, що воно є першим комплексним дослідженням принципу правозаконності, в якому на основі сучасних наукових концепцій та методів правового аналізу здійснено ґрунтовне теоретичне узагальнення цього явища, визначено його місце у структурі сучасної держави та обґрунтовано шляхи його ефективної реалізації. У ході дослідження сформульовано нові наукові положення та висновки, запропоновані здобувачем особисто. Основні з них такі:

Уперше:

— запропоновано розуміння правозаконності як принципу, що одночасно характеризує і структурує сучасну правову державу, відображаючи узгодженість між правовими нормами, цінностями, правозастосовною практикою та очікуваннями суспільства, і виступаючи критерієм якості її функціонування;

— обґрунтовано структурну модель правозаконності в умовах функціонування сучасної держави, яка охоплює три рівні: нормативно-правовий (правотворчість), інституційний (правозастосування) та соціальний (правосвідомість і правова культура);

— визначено механізми впровадження правозаконності у сучасній державі через запровадження обов'язкової оцінки законопроєктів на предмет їхньої відповідності критеріям стабільності, передбачуваності та юридичної визначеності;

— обґрунтовано концепцію правозаконності як запобіжника правового нігілізму та необґрунтованого втручання держави у сферу правового регулювання, що особливо актуально для сучасної держави, яка прагне досягти балансу між ефективним управлінням і належним захистом прав і свобод особи;

— вперше визначено основні індикатори правозаконності у вимірі функціонування сучасної держави, які включають рівень нормативної стабільності, ступінь судового контролю за адміністративною діяльністю, ефективність механізмів оскарження незаконних рішень. Ці індикатори дозволяють комплексно оцінити якість правового середовища та функціонування механізмів правового захисту;

— розроблено модель інституційного контролю за правозаконністю в системі сучасної держави, що базується на розширенні функцій конституційного та адміністративного судочинства в частині оцінки нормативних актів на предмет їх відповідності принципам правової передбачуваності та обґрунтованості.

Удосконалено:

— методологічні підходи до дослідження правозаконності, що поєднують її аналіз у системному, функціональному та аксіологічному аспектах, що дозволяє комплексно оцінювати її вплив на сучасну державу;

— концепцію нормативної стабільності як необхідної передумови реалізації правозаконності, що передбачає запровадження механізмів правової експертизи при внесенні змін до законодавства;

— механізми контролю за дотриманням правозаконності, зокрема розширено критерії оцінки якості судових рішень, адміністративних актів і нормативно-правових актів на предмет їх узгодженості із загальними принципами права;

— систему заходів щодо запобігання правовій невизначеності, що включає розширення практики судового нормоконтролю, підвищення відповідальності посадових осіб за видання незаконних рішень, посилення громадського контролю за правотворчістю;

— концепцію правової передбачуваності як складової правозаконності, що передбачає встановлення чітких меж адміністративної дискреції та запровадження механізмів оцінки наслідків законодавчих змін.

Дістали подальшого розвитку:

— визначення принципу правозаконності як комплексного правового явища, що забезпечує узгодженість правових норм, їх обов'язковість для всіх суб'єктів правовідносин, а також запобігає вибірковому правозастосуванню та свавільному тлумаченню права;

— положення про значення правозаконності для забезпечення стабільності правового порядку, що визначає її як запобіжний механізм для недопущення свавільного правозастосування та вибіркового підходу до правової інтерпретації;

— концепція судового контролю за дотриманням правозаконності, що включає розширення судових повноважень у частині оцінки адміністративних актів на предмет їх відповідності принципу законності;

— механізми забезпечення незалежності судової влади як ключового інструменту реалізації правозаконності, зокрема через запровадження додаткових процедур правового моніторингу судової практики;

— система критеріїв для оцінки відповідності правотворчості принципу правозаконності, що передбачає впровадження експертної оцінки юридичних норм на етапі їх розробки та ухвалення;

— підходи до запобігання зловживанням адміністративною дискрецією, що включають додаткові механізми судового та громадського контролю за діяльністю органів влади;

— положення про правову свідомість як фактор забезпечення правозаконності, що підтверджує важливість правової освіти та формування відповідального ставлення до закону серед населення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що його результати можуть бути використані у таких сферах:

— правотворчій діяльності – для вдосконалення законодавчого процесу шляхом формування механізмів забезпечення правозаконності, що сприятиме усуненню правових колізій, підвищенню стабільності

нормативно-правових актів та запобіганню свавільному правозастосуванню;

— правозастосовній діяльності – для вдосконалення судової та адміністративної практики шляхом запровадження індикаторів оцінки дотримання правозаконності при ухваленні рішень органами державної влади та судами, що підвищить рівень правової визначеності;

— науково-дослідній діяльності – для подальшого розвитку правової доктрини правозаконності, її ролі в механізмах державного регулювання та уніфікації підходів до правозастосування в різних юрисдикціях;

Апробація результатів дисертації. Основні положення результатів дисертаційного дослідження, винесені узагальнення і висновки обговорено на засіданнях кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія», а також були оприлюднені та обговорювалися на такій національній науково-практичній конференції «Стратегії і трансформації юридичної науки в умовах сталого розвитку суспільства» (м. Рівне, 6-7 грудня 2024 р.)

Публікації. Основні положення та висновки дисертації відображено у 5 наукових публікаціях, з яких 4 статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 публікація – тези доповіді на національній науково-практичній конференції.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, десяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків (1 додаток на 2 сторінках). Загальний обсяг роботи складає 208 сторінок, з яких основний зміст – 167 сторінок, список використаних джерел (226 найменувань, що розміщено на 28 сторінках).

По закінченню доповіді Лисика М.А. присутніми поставлені такі запитання:

Доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доц. Чувакова Г. М. запитала:

1. Яким чином принцип правозаконності може виступати обмежувачем свавільного розширення дискреційних повноважень держави в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема воєнного чи надзвичайного стану?

Лисик М.А. відповів:

Принцип правозаконності вимагає, щоб будь-які обмеження прав людини та дії державних органів в умовах надзвичайних ситуацій були чітко визначені законом, обґрунтовані необхідністю, пропорційні меті та перебували під належним судовим контролем. Саме завдяки цим вимогам правозаконність виступає ефективним запобіжником свавільного використання дискреційних повноважень та запобігає зловживанням владою, забезпечуючи стабільність і передбачуваність правового порядку навіть у кризових умовах.

Доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н. Рязанов М.Ю. : «Чи може занадто жорстка орієнтація на правову визначеність

обмежувати гнучкість і оперативність правозастосування, і як принцип правозаконності може забезпечити баланс між цими двома аспектами?»

Лисик М.А. Жорстке дотримання формальної правової визначеності може справді створювати перешкоди для оперативного реагування на нестандартні ситуації. Принцип правозаконності допомагає забезпечити баланс між формальною визначеністю і гнучкістю правозастосування, оскільки окрім формальних вимог, він передбачає відповідність правових норм загальним принципам справедливості, гуманізму та пропорційності, що дозволяє державі гнучко реагувати на реальні суспільні виклики, зберігаючи стабільність та прогнозованість правових рішень.

Доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.і.н. Кормич А.І. запитав, у чому полягають головні відмінності між формальною законністю та правозаконністю, і чи можливі ситуації, коли формальне дотримання закону суперечить принципу правозаконності?

Лисик М.А. Формальна законність передбачає суто формальне дотримання правових норм, без огляду на їх зміст та справедливість. Натомість правозаконність передбачає не лише формальну відповідність правових норм, але й їхню узгодженість із фундаментальними моральними та правовими принципами. Відтак, формальна законність може суперечити правозаконності у випадках, коли закони формально дотримані, але є несправедливими, дискримінаційними або такими, що порушують фундаментальні права і свободи громадян.

Професор кафедри загальної теорії права та держави, д.ю.н., проф. Мельничук О.С. запитала: «Яким чином історичні особливості українського правового розвитку впливають на сучасні проблеми реалізації принципу правозаконності?»

Лисик М.А. пояснив, що історичні особливості українського правового розвитку, такі як тривалий вплив формалізму, авторитарних практик і слабкої незалежності судової системи, визначили сучасні проблеми у реалізації правозаконності. Серед них особливо актуальні політизація судочинства, вибірковість у правозастосуванні, низька правова визначеність та поширення правового нігілізму серед громадян, що перешкоджає формуванню стабільного та передбачуваного правопорядку.

Доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доц. Антошина І.В. запитала: «Як принцип правозаконності може допомогти у вирішенні проблеми політизації судової влади, враховуючи український та міжнародний досвід?»

Лисик М.А. відповів: «Правозаконність передбачає незалежність судових органів і обмеження можливостей політичного втручання у правосуддя шляхом встановлення чітких критеріїв та стандартів судової діяльності. Дотримання цього принципу, зокрема через ефективні механізми конституційного і судового контролю, дозволяє мінімізувати політичні впливи на судову владу.

Міжнародний досвід підтверджує, що саме реалізація принципу правозаконності є ефективним шляхом подолання політизації судочинства.»

Доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., доц. Ковбасюк С.В. запитав: «Які загрози правозаконності виникають при використанні закону як інструменту політичної боротьби або реалізації приватних інтересів, і які механізми можна запропонувати для їх попередження?»

Лисик М.А. пояснив, що основними загрозами є вибіркове правозастосування, правовий нігілізм і дискредитація правової системи. Для їх попередження принцип правозаконності пропонує впровадження чітких механізмів конституційного контролю та судового нагляду за законністю рішень органів влади. Також важливими є гарантії прозорості законодавчого процесу, посилення відповідальності посадових осіб за незаконні рішення та розширення механізмів громадського контролю над діяльністю держави.

Доцент кафедри загальної теорії права та держави, к.ю.н., Дудник Р.М.: «Як співвідношення між формальною законністю та правозаконністю проявляється у надзвичайних ситуаціях (наприклад, пандемії, воєнному стані) та як уникнути небезпеки перетворення законності у формальність?»

Лисик М.А. У надзвичайних ситуаціях існує ризик, що законність стане формальністю, за якою можуть приховуватися реальні порушення прав людини. Правозаконність вимагає, щоб всі обмеження були чітко обґрунтовані, пропорційні та необхідні для захисту суспільних інтересів. Запобігти небезпеці формалізму допомагають ефективні механізми судового контролю, громадський моніторинг та забезпечення прозорості і підзвітності дій органів державної влади навіть у кризових умовах.

Старший викладач кафедри загальної теорії права та держави, доктор філософії у галузі права (PhD), Іванчук В.Є. : «Як взаємозв'язок правозаконності з принципом пропорційності може вплинути на санкційну політику держави, особливо у контексті уникнення зловживань при застосуванні адміністративних і кримінальних санкцій?»

Лисик М.А. відповів: «Правозаконність і пропорційність забезпечують, що санкції, які застосовуються державою, мають відповідати тяжкості вчинених правопорушень. Взаємодія цих принципів дозволяє уникати надмірних або необґрунтованих санкцій і сприяє справедливому застосуванню кримінальних, адміністративних та інших заходів юридичної відповідальності. Завдяки цьому санкційна політика стає ефективною, раціональною та соціально легітимною.»

Після відповідей на запитання виступив **науковий керівник** – професор кафедри загальної теорії права та держави, д.ю.н., професор **Завальнюк Володимир Васильович.**

Науковий керівник зазначив, що в цілому дисертаційна робота Лисика Максима Анатолійовича є ґрунтовним і комплексним науковим дослідженням, присвяченим одній із ключових проблем сучасного правознавства — дослідженню принципу правозаконності як фундаментальної основи функціонування сучасної держави. Актуальність обраної теми зумовлена потребою у вдосконаленні правової політики, зміцненні правового порядку, запобіганні свавільному правозастосуванню та гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами.

У своїй дисертації дисертант виявив високий рівень методологічної підготовки. Автор обґрунтовано застосував цілий спектр сучасних підходів: онтологічний, гносеологічний, аксіологічний, компаративістський, структурно-функціональний, що дозволило всебічно дослідити правозаконність як принцип, як режим і як індикатор ефективності сучасної держави. Особливо цінним є застосування міждисциплінарного аналізу, що уможливило виявлення соціальних, культурних і політичних чинників впливу на реалізацію правозаконності.

У роботі представлено авторське бачення правозаконності як комплексного явища, яке охоплює нормативно-правовий, інституційний та соціально-культурний рівні. Запропоновано концепцію режиму правозаконності, який забезпечує узгодженість правових норм, ефективність правозастосування, стабільність правопорядку та довіру до правових інститутів. Уперше сформульовано індикатори правозаконності та запропоновано модель інституційного контролю, що спирається на розширення повноважень судових і контрольних органів у частині забезпечення правової передбачуваності.

Дисертант упевнено орієнтується у складній правовій матеріалі, демонструє глибоке знання історико-правових витоків проблематики. Ретельний історико-правовий аналіз дозволив Лисику М. А. показати еволюцію принципу правозаконності, як фундаментальної основи сучасної держави.

Особливої уваги заслуговує розділ, присвячений викликам правозаконності в умовах цифрової трансформації, впливу алгоритмічного правосуддя та адаптації правової системи до ризиків цифрового формалізму. Також дисертант переконливо обґрунтовує важливість забезпечення стабільності судової практики, уніфікації правозастосування та запровадження механізмів ефективного контролю за дискреційними повноваженнями влади.

Дисертаційна робота характеризується високим рівнем аргументованості, глибоким концептуальним аналізом та логічною структурою. Результати дослідження мають як теоретичне, так і прикладне значення. Вони можуть бути використані у правотворчій, правозастосовній та експертній діяльності.

Лисик Максим Анатолійович у процесі виконання дисертаційного дослідження зарекомендував себе як самостійний, відповідальний і цілеспрямований дослідник, здатний вирішувати складні теоретико-прикладні проблеми сучасної юриспруденції. Індивідуальний план наукової роботи ним виконано в повному обсязі, результати дослідження пройшли апробацію на наукових конференціях і відображені в публікаціях у фахових виданнях.

З огляду на актуальність теми, новизну отриманих результатів, глибину теоретичного аналізу, належне методологічне обґрунтування та практичну значущість висновків, дисертаційну роботу Лисика Максима Анатолійовича «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави» можна вважати завершеним самостійним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам, що висуваються до робіт такого рівня.

З огляду на все зазначене, можна констатувати що робота може бути подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», та рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

У **обговоренні** дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Мельничук О. С. яка відмітила, що у дисертації здійснено комплексний аналіз принципу правозаконності як фундаментального чинника стабільного правопорядку та належного функціонування правової системи держави . Термін «правова система держави» звучить не зовсім коректно, тощо поняття правової системи часто трактується ширше, ніж поняття держави. Краще просто - держави або сучасної держави. Вказала, що краще взагалі орієнтуватися більше на “сучасну державу”, виходячи з назви теми, а не на “правову систему”. Може навіть десь просто замінити Правову систему на Сучасну державу.

Відмітила, що особливу увагу приділено еволюції уявлень про правозаконність у континентальній та англо-саксонській правових системах, що сприяло формуванню сучасних стандартів законності, судового контролю та правового захисту громадян. Використано різні критерії для класифікації правових систем. І краще термін - англо-американська, а не англо-саконська.

Окрему увагу приділено методологічним підходам до дослідження правозаконності, зокрема онтологічному, гносеологічному, аксіологічному, компаративістському та міждисциплінарному аналізу. Це Аналіз чи все ж таки Підходи? Краще слово Аналіз прибрати.

Запропоновано авторську концепцію правозаконності як правового режиму, краще додати «правового режиму в державі» Основним ключовим словом повинен бути термін «Сучасна держава». І, відповідно, вся дисертація, повинна орієнтуватися саме на цей термін.

Куди поділися підходи з методів дослідження, які вказані в анотації? Онтологічний, гносеологічний, аксіологічний?

Незважаючи на зауваження, Мельничук О.С. вказала, що дисертаційне дослідження Лисика М.А. може бути рекомендоване до захисту.

Кандидат історичних наук, доцент Кормич А. І.

Ознайомившись з роботою Лисика М.А., заслухавши його доповідь та відповіді на запитання, констатую, що робота відповідає вимогам і може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Чувакова Г.М. Відзначила зауваження до дисертаційного дослідження. Вважаю, що зручно буде спочатку дослідження визначитись із поняттям «сучасна держава», особливо враховуючи воєнний стан в Україні. Не зайвим буде навести більше прикладів. У тексті дисертаційного дослідження зустрічається словосполучення «історична еволюція», на мою думку це тавтологія. Треба попрацювати із орфографією.

Не зважаючи на зауваження, хочу відмітити високий науковий, практичний та методичний рівень дисертаційного дослідження. Послідовне та логічне викладення матеріалу. Під час обговорювання дисертант продемонстрував вміння аналізувати та формулювати власні висновки. Я вважаю, що дослідження Лисик М.А. може бути рекомендовано до захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Кравченко С. П.

На основі представленого змісту дисертації на тему «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави» можна зробити наступний змістовний аналіз структури роботи. Позитивні сторони: логічна побудова та глибока структура: три розділи чітко поділені на теоретичний, практичний та прогностичний блоки, що відповідає академічним стандартам. Кожен розділ включає в себе детальні підпункти, які охоплюють ключові аспекти теми — від історичних основ до сучасних викликів. Актуальність та інноваційність: теми підпунктів, зокрема про «виклики» та «перспективи», свідчать про прагнення автора не лише описати наявну ситуацію, а й запропонувати шляхи вдосконалення. Увага до практики: включення тем, пов'язаних із правотворчістю, гарантіями правозаконності, сучасними викликами – підтверджує орієнтованість дослідження на реальні правові процеси.

На мою думку, також можливі і вдосконалення, наприклад корекція термінології: в пункті 2.1 є помилка в слові «Приницп» – має бути «Принцип». Більша деталізація розділу про гарантії: пункт 2.4 можна було б додатково розбити на інституційні, процедурні та соціальні гарантії для кращої систематизації. Додатковий фокус на міжнародний аспект: було б доцільно розглянути принцип правозаконності у міжнародному контексті (наприклад, практику ЄСПЛ або стандарти Ради Європи).

Зміст дисертації демонструє системний і науково обґрунтований підхід до аналізу правозаконності. Робота охоплює всі ключові аспекти теми, забезпечує баланс між теорією і практикою, та відкриває перспективи для подальших досліджень. Це свідчить про високий рівень академічної підготовки та глибоке розуміння автором сучасної правової проблематики.

Зазначив, що дисертаційне дослідження Лисик М.А. може бути рекомендоване до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Рязанов М. Ю.

Відзначив зауваження до дисертаційного дослідження. Вважаю, що зручно буде спочатку дослідження визначитись із поняттям «сучасна держава», особливо враховуючи воєнний стан в Україні. На мою думку, навести більше

прикладів у дисертаційному дослідженні буде не зайвим. У тексті дисертаційного дослідження зустрічається словосполучення «історична еволюція», на мою думку це тавтологія. Треба попрацювати із орфографією.

Вказані зауваження є дискусійними, та несуть в собі рекомендаційний характер, тому вважаю, що вказані зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи, хочу відмітити високий науковий, практичний та методичний рівень дисертаційного дослідження. Послідовне та логічне викладення матеріалу. Під час обговорювання дисертант продемонстрував вміння аналізувати та формулювати власні висновки. Я вважаю, що дослідження Лисик М.А. може бути рекомендовано до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Антошина І. В., яка зазначила, що представлене дисертаційне дослідження є безумовно актуальним. Ст. 1 Конституції України проголошує, що Україна є суверенна, незалежна, демократична, соціальна правова держава. Саме на шляху до побудови такої держави правозаконність грає одну з провідних ролей. Саме правозаконність як принцип функціонування сучасної держави вміщує в себе ідею цінностей прав людини. Що ще раз підкреслює актуальність обраної проблематики. Варто вказати і про деякі зауваження. На нашу думку у дисертаційному дослідженні забагато ключових слів. С. 3. Автор пише Окрему увагу приділено методологічним підходам до дослідження правозаконності, зокрема онтологічному, гносеологічному, аксіологічному, компаративістському та міждисциплінарному аналізу. Виникає питання: так аналізу чи підходам?

У вступі методологічна основа дослідження потребує редагування та структурування (спочатку підходи, потім методи, які були Вами використані). Ви заявляєте, що використали підходи, але окрім аксіологічного, який раптом з'являється посеред методів, про інші нічого не говорити. Одні і ті ж методи повторюються по декілька разів. Ви пишете: Методологічну базу роботи утворили як традиційні підходи до правознавства, так і сучасні методи аналізу правової системи (не зрозуміло до чого це висловлювання).

П. 2.1. Методологічні підходи до аналізу правозаконності. В даному підрозділі ви пишете і про методи, і про методики, аналіз, підходи. Тоді, може доцільним було б розділ назвати: Методологічні засади до аналізу правозаконності.

Уперше: розроблено авторське визначення принципу правозаконності як комплексного правового явища, що забезпечує узгодженість правових норм, їх обов'язковість для всіх суб'єктів правовідносин, а також запобігає вибірковому правозастосуванню та свавільному тлумаченню права; Тут виникає питання, Чи є це уперше? Редагування та коректування потребує список використаної літератури.

Додала, що дисертаційне дослідження Лисика М.А. на тему «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави» може бути рекомендоване до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Ковбасюк С. В.

Принцип правозаконності виступає основою для побудови сучасних права та держави. Слід погодитися з дисертантом, що правозаконність виступає наріжним каменем для побудови сучасної правової держави. Дослідження принципу правозаконності, особливо в контексті співвідношення з принципом верховенства права дозволяє розкрити нові аспекти функціонування сучасної правової системи.

В роботі проведений ґрунтовний аналіз проблемних аспектів реалізації принципу правозаконності у правотворчій та правозастосовчій діяльності, однак варто звернути увагу на такі дискусійні положення дисертаційного дослідження:

Досліджуючи різні аспекти правозаконності автор у підрозділі 1.4. розглядає режим правозаконності. Варто було б дати визначення режиму правозаконності, а також розглянути співвідношення режимів законності і правозаконності.

На с. 146 дисертант використовує термін легальність не зовсім зрозуміло яке смислове навантаження має цей термін.

Напевно варто було б виділити основні вимоги правозаконності, що дало змогу більш чітко розмежувати поняття законність та правозаконність.

Вказані зауваження є дискусійними, тому вважаю, вказані зауваження не впливають на загальне позитивне враження від роботи. Дисертаційна робота відповідає вимогам, що пред'являються до робот такого роду і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Дудник Р.М.

Представлене дисертаційне дослідження справляє позитивне враження, робота виконана на високому науковому та методологічному рівні. Актуальність теми не викликає сумніву, оскільки принцип правозаконність є ключовим принципом правового регулювання, відіграє важливу роль у становленні правової держави та функціонуванні державних інституцій. Автор логічно та послідовно розкрив усі пітання, які були представлені у плані роботи. Безумовно, результати дисертаційного дослідження будуть корисні для наукової, практичної та навчальної діяльності. Є зауваження, але вони носять рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Робота рекомендована до захисту.

Кандидат юридичних наук, доцент Кобко-Одарій В. С. відзначила, що слід упорядкувати список використаних джерел у алфавітному порядку. Переробити відповідно до ГОСТу 2015 року. Зробити посилання на викладачів кафедри і наукового керівника. По тексту роботи передивитись щоб були правильно проставлені посилання. Підтримала ініціативу щодо рекомендації дисертації до захисту.

Доктор філософії в галузі права, ст. викладач Іванчук В.Є. зазначила, що тема дисертаційного дослідження є актуальною, так як принцип

правозаконності являється одним із основних для побудови сучасного права та держави. І дослідження принципу правозаконності, а саме у співвідношенні з принципом верховенства права надає змогу розкрити нові аспекти розвитку та функціонування сучасної правової системи. Дисертаційне дослідження Лисика М. А. на тему «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави» відповідає вимогам, які висуваються до дисертації та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

УХВАЛИЛИ:

Затвердити такий висновок щодо дисертації Лисика М.А.

Узагальнюючи результати обговорення, дисертацію Лисика М.А. «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави» можна рекомендувати до захисту.

На основі результатів обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати такий

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації Лисика Максима Анатолійовича на тему «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Робота виконана на кафедрі загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія».

Тема дисертації схвалена та затверджена рішенням Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 30 листопада 2021 року).

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор Завальнюк В.В.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Стабільність правопорядку та ефективність правового регулювання неможливі без дотримання принципу правозаконності, який є основою правової системи та визначає якість правотворчої та правозастосовної діяльності. Вибір цієї теми зумовлений необхідністю ґрунтовного аналізу механізмів, що забезпечують належне функціонування правозаконності, а також дослідження факторів, які можуть впливати на її реалізацію.

Правозаконність є центральним елементом побудови сучасної правової держави, адже без чіткого дотримання встановлених норм неможливе передбачуване та справедливе регулювання суспільних відносин. Водночас, реальність засвідчує, що на практиці спостерігається розрив між формальним дотриманням закону та його реальним втіленням у житті. Це породжує ситуації, коли право втрачає свою ефективність, а правопорядок стає нестабільним. Саме тому дослідження правозаконності потребує не лише загальнотеоретичного аналізу, а й вивчення конкретних правових механізмів, які сприяють її зміцненню.

У цьому дослідженні під правозаконністю розуміється не лише формальна відповідність діяльності органів державної влади вимогам чинного законодавства, а й інтегративна правова категорія, що поєднує елементи законності, справедливості, правової визначеності, пропорційності та правових цінностей демократичного суспільства. Вона відображає якість як самого нормативного масиву, так і практики його реалізації, що має відповідати як букві, так і духу права. Правозаконність є водночас принципом, характеристикою правової системи та орієнтиром для правотворчої й правозастосовної діяльності. Її реалізація передбачає не лише дотримання формальних процедур, а й забезпечення легітимності, справедливості та ефективного захисту прав людини.

Окрім того, правозаконність має значення не тільки для функціонування державних інституцій, а й для взаємодії між громадянами та владою. Відсутність єдності в розумінні цього принципу на різних рівнях може призводити до правової невизначеності, вибіркового застосування норм і нерівності перед законом. Дослідження дозволить встановити оптимальні підходи до усунення таких проблем і сприятиме формуванню цілісної та несуперечливої правової політики.

Особливу увагу приділено історичним аспектам розвитку концепції правозаконності. Виявлення закономірностей її еволюції дозволяє визначити чинники, які сприяли її формуванню, а також проаналізувати ті умови, за яких цей принцип набував особливої значущості або, навпаки, зазнавав деформації. Це важливо для розуміння сучасного стану правозаконності та розроблення ефективних правових рішень.

Окремий аспект дослідження пов'язаний із взаємодією правозаконності з правозастосуванням, судовою практикою та інститутами контролю. Ефективна реалізація цього принципу передбачає не лише якісне законодавство, а й справедливий, об'єктивний механізм його виконання. Важливо встановити, які чинники впливають на функціонування системи контролю за дотриманням правових норм та які умови є необхідними для її вдосконалення.

Розгляд правозаконності у співвідношенні з принципами законності, правової визначеності та судового контролю дає змогу виявити проблемні аспекти правозастосування, зокрема випадки невідповідності правових норм реальним суспільним потребам, розбіжності у тлумаченні законодавчих положень, наявність конфліктних правових приписів. Виявлення та усунення таких суперечностей сприятиме посиленню ефективності судової практики та зміцненню довіри до правових інститутів.

Крім того, питання правозаконності тісно пов'язане з інституційною спроможністю державних органів забезпечувати виконання правових норм у спосіб, що виключає свавільне або дискримінаційне правозастосування. Особливу увагу слід приділити механізмам правового контролю, діяльності органів конституційного та адміністративного нагляду, а також гарантіям незалежності судової влади. Недостатня ефективність таких

механізмів може призводити до порушення прав людини, юридичної нестабільності та ускладнень у реалізації принципу рівності всіх перед законом.

Дослідження правозаконності має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки результати наукового аналізу можуть бути використані для удосконалення правотворчої та правозастосовної діяльності. Зокрема, важливим є розгляд питань щодо вдосконалення юридичних процедур, запровадження більш чітких та зрозумілих нормативних положень, розширення механізмів контролю та підвищення відповідальності органів державної влади за дотримання правових стандартів.

Належне застосування принципу правозаконності сприяє утвердженню справедливого правопорядку, що забезпечує рівність усіх перед законом та ефективний захист прав людини. Тому дослідження цієї теми є не лише теоретично значущим, а й має практичну цінність, оскільки може стати основою для розроблення конкретних рекомендацій щодо покращення правового регулювання та зміцнення механізмів правозастосування в сучасній державі

Принцип правозаконності в контексті сучасної держави, наразі є відносно новою темою для дискурсу у науковій спільноті, тому досліджень на цю тему існує небагато, проте можна виділити ряд дослідників, які зробили внесок у розвиток цієї тематики. Серед них варто зазначити роботи Абрамович Р.М., Бабенко К.А., Берназюк Я., Джабраілов Р.А., Дудченко В. В., Завальнюк В. В., Кельман М.С., Ковбасюк Ю.В., Козюбра М. І., Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г., Мінченко О.В., Мосьондз С.О., Оборотов Ю. М., Олійник А.В., Оніщенко Н.М., Перерва Ю.М., Погорєлова З.О. та ін.

Серед зарубіжних авторів, які розглядали питання історизму у праві, можна виділити праці таких дослідників, як Дайсі Альберт, Едвард Ганс, Кельзен Г., Невей Г., Руссо Жан-Жак, Хаушлінг Л. та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Роботу виконано в рамках наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» у контексті теми: «Правове та соціальне життя України у людиноцентриському вимірі в цифрову еру» на 2021-2025 роки (державний реєстраційний номер 0122U000266) а також в межах плану науково-дослідної роботи кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія» - «Право і держава XXI століття: генезис, сучасність, перспективи» на 2021-2025 роки та у межах плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія».

Мета і завдання дисертаційного дослідження.

Полягає у визначенні теоретичних і методологічних засад правозаконності, аналізі її впливу на правотворчість та правозастосування, а також у розробленні науково обґрунтованих підходів до вдосконалення механізмів реалізації цього принципу в правовій системі України.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно виконати такі основні завдання:

– дослідити еволюцію правозаконності як принципу в контексті розвитку ідеї сучасної держави.

– визначити змістовні характеристики правозаконності, охоплюючи її співвідношення з поняттями законності, верховенства права, правової визначеності та пропорційності, як ключових параметрів функціонування сучасної держави.

– розкрити інтегративну природу правозаконності, а також методологічні основи її пізнання як складної ціннісно-нормативної категорії, що має визначальне значення для інституційного устрою сучасної держави.

– обґрунтувати правозаконність як фундаментальний принцип сучасної держави, що перевищує позитивістське розуміння законності, формуючи основу для стабільного, легітимного та ціннісно обґрунтованого правового порядку.

– охарактеризувати режим правозаконності як цілісну форму функціонування сучасної держави, визначивши його співвідношення з режимом законності та критерії ефективності його реалізації.

– проаналізувати інституційні механізми забезпечення правозаконності у сучасній державі, зокрема в межах правотворчої діяльності, правозастосування, судової практики, конституційного контролю та адміністративної юстиції.

– оцінити вплив правозаконності на стабільність і передбачуваність правової системи сучасної держави, зокрема через механізми правового моніторингу, нормоконтролю та оцінки нормативних актів на предмет відповідності фундаментальним правовим принципам.

– виявити проблеми реалізації правозаконності у правозастосовній практиці сучасної держави, зокрема вибірковість, нормативні колізії, нестабільність судової практики, та запропонувати шляхи подолання правової невизначеності.

– визначити роль правозаконності у формуванні правосвідомості та правової культури громадян, які є необхідними умовами належної реалізації правових норм у демократичній сучасній державі.

– розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення механізмів забезпечення правозаконності у правовій системі України, з урахуванням викликів, що постають перед сучасною державою в умовах воєнного стану, реформ та зростання вимог до легітимності державного управління.

Методи дослідження. Дослідження правозаконності як загальноправового принципу, її теоретичних основ та механізмів реалізації вимагало застосування комплексу загальнонаукових і спеціально-наукових методів. Особливу увагу приділено їх взаємозв'язку та взаємодоповнюваності, що дозволило забезпечити цілісність підходу до

аналізу правозаконності у контексті правотворчої та правозастосовної діяльності.

Застосовано методи аналізу та синтезу, за допомогою яких можливим стало обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження правозаконності (розділ 1.1), а також визначення категоріального апарату, що використовується у правовій науці для аналізу цього принципу (розділ 1.2). Також, були використані для визначення теоретичних засад принципу правозаконності, а також для встановлення її взаємозв'язку з іншими правовими категоріями (розділ 1.1). Це сприяло розкриттю сутності правозаконності як елемента правової системи та її ролі у формуванні правопорядку.

Діалектичний метод дозволив простежити еволюцію наукових уявлень про правозаконність, виявити їх протиріччя (розділ 1.3), а також осмислити проблеми застосування правозаконності в сучасному правотворчому процесі (розділ 1.4).

Застосування системно-структурного методу слугувало засобом для дослідження правозаконності як комплексного явища, що забезпечує стабільність правопорядку та узгодженість правової системи (розділ 2.1).

Метод системного аналізу був використаний для оцінки впливу правозаконності на формування законодавства (розділ 2.2), а також для обґрунтування механізмів її реалізації у сфері правозастосування (розділ 2.3).

Використання історичного методу забезпечило можливість простежити розвиток концепції правозаконності в різні періоди, встановити її вплив на сучасні правові системи (розділ 1.4).

Структурно-функціональний метод використовувався для аналізу механізмів реалізації правозаконності в різних правових інституціях, що дозволило оцінити ефективність чинних правових процедур (розділ 2.2).

Порівняльно-правовий метод застосовано для аналізу особливостей реалізації правозаконності у різних правових системах, що дозволило визначити найкращі практики та можливість їх адаптації до національного правопорядку (розділ 2.3).

Формально-юридичний метод використовувався для аналізу нормативно-правових актів, які визначають механізми реалізації правозаконності, що дозволило здійснити їх систематизацію та оцінити відповідність принципам законності (розділ 2.4).

Логіко-правовий метод сприяв обґрунтуванню значення правозаконності для формування стабільного правопорядку та забезпечення рівності всіх перед законом (розділ 3.1).

Метод системного аналізу використовувався для визначення шляхів удосконалення механізмів забезпечення правозаконності в умовах правових реформ, що дозволило сформулювати конкретні пропозиції щодо зміцнення цього принципу в правовій системі України (розділ 3.3).

Онтологічний підхід дозволив розглядати правозаконність як об'єктивно існуючий структурний компонент правової реальності, що

інтегрує правотворчість, правозастосування, правовий контроль і правосвідомість. Завдяки цьому підходу дослідження вийшло за межі формального нормативізму, дозволяючи осмислити правозаконність як інституційно й ціннісно насичену категорію. В межах розділів 1.2 та 1.3 онтологічний підхід забезпечив виявлення глибинних закономірностей функціонування правозаконного режиму, його взаємозв'язку з ідеєю правової єдності, системності та легітимності державного управління.

Гносеологічний підхід був застосований для з'ясування пізнавальних меж і можливостей дослідження правозаконності, особливо в умовах правової плюральності та динамічності соціально-правових процесів. У межах розділу 1.2 та 2.1. гносеологічний підхід сприяв критичному аналізу методів правопізнання, що дозволило виявити змістовну різноманітність трактувань правозаконності та запропонувати уніфіковані аналітичні критерії для її вивчення. Особливу увагу було приділено проблемам верифікації наукових висновків у сфері філософії права, що забезпечило логічну узгодженість теоретичних конструкцій дослідження.

Аксіологічний підхід став ключовим для з'ясування ціннісної природи правозаконності як фундаментального принципу правової держави. Застосування цього підходу, зокрема у розділі 1.3. та 3.2, дозволило інтерпретувати правозаконність як носія правових і соціальних цінностей — справедливості, свободи, рівності, гідності особи. Завдяки цьому вдалось визначити не лише юридичні, але й етичні параметри правозаконного порядку, що має важливе значення в контексті побудови правосвідомого суспільства та легітимної державної влади.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження склали праці вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі історії права, філософії права, порівняльного правознавства та теорії держави і права.

Нормативна база дослідження включає Закон України "Про правотворчу діяльність" від 24.08.2023 № 3354-IX, Наказ Головного управління державної служби України "Про затвердження Порядку проведення юридичної експертизи проектів нормативно-правових актів і перевірки на відповідність законодавству проектів наказів та інших актів Головдержслужби України" від 24.03.2009 № 82, Закон України "Про адміністративну процедуру" від 17.02.2022 № 2073-IX, Закон України "Про Регламент Верховної Ради України" від 10.02.2010 № 1861-VI, Закон України "Про правотворчу діяльність" від 24.08.2023 № 3354-IX, Закон України "Про прокуратуру" від 14.10.2014 № 1697-VII, Висновок № 20 (2017) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про роль судів у забезпеченні єдності застосування права, Мірило правовладдя: Дослідження Венеційської Комісії № 711/2013, Конституція Об'єднаних Штатів Америки, а також низку законодавчих та підзаконних актів, які стосуються питань захисту прав людини. У роботі були використані профільні офіційні документи різних країн.

Наукова новизна одержаних результатів. Полягає в тому, що воно є першим комплексним дослідженням принципу правозаконності, в якому на основі сучасних наукових концепцій та методів правового аналізу здійснено ґрунтовне теоретичне узагальнення цього явища, визначено його місце у структурі сучасної держави та обґрунтовано шляхи його ефективної реалізації. У ході дослідження сформульовано нові наукові положення та висновки, запропоновані здобувачем особисто. Основні з них такі:

Уперше:

— запропоновано розуміння правозаконності як принципу, що одночасно характеризує і структурує сучасну правову державу, відображаючи узгодженість між правовими нормами, цінностями, правозастосовною практикою та очікуваннями суспільства, і виступаючи критерієм якості її функціонування;

— обґрунтовано структурну модель правозаконності в умовах функціонування сучасної держави, яка охоплює три рівні: нормативно-правовий (правотворчість), інституційний (правозастосування) та соціальний (правосвідомість і правова культура);

— визначено механізми впровадження правозаконності у сучасній державі через запровадження обов'язкової оцінки законопроєктів на предмет їхньої відповідності критеріям стабільності, передбачуваності та юридичної визначеності;

— обґрунтовано концепцію правозаконності як запобіжника правового нігілізму та необґрунтованого втручання держави у сферу правового регулювання, що особливо актуально для сучасної держави, яка прагне досягти балансу між ефективним управлінням і належним захистом прав і свобод особи;

— вперше визначено основні індикатори правозаконності у вимірі функціонування сучасної держави, які включають рівень нормативної стабільності, ступінь судового контролю за адміністративною діяльністю, ефективність механізмів оскарження незаконних рішень. Ці індикатори дозволяють комплексно оцінити якість правового середовища та функціонування механізмів правового захисту;

— розроблено модель інституційного контролю за правозаконністю в системі сучасної держави, що базується на розширенні функцій конституційного та адміністративного судочинства в частині оцінки нормативних актів на предмет їх відповідності принципам правової передбачуваності та обґрунтованості.

Удосконалено:

— методологічні підходи до дослідження правозаконності, що поєднують її аналіз у системному, функціональному та аксіологічному аспектах, що дозволяє комплексно оцінювати її вплив на сучасну державу;

— концепцію нормативної стабільності як необхідної передумови реалізації правозаконності, що передбачає запровадження механізмів правової експертизи при внесенні змін до законодавства;

— механізми контролю за дотриманням правозаконності, зокрема розширено критерії оцінки якості судових рішень, адміністративних актів і нормативно-правових актів на предмет їх узгодженості із загальними принципами права;

— систему заходів щодо запобігання правовій невизначеності, що включає розширення практики судового нормоконтролю, підвищення відповідальності посадових осіб за видання незаконних рішень, посилення громадського контролю за правотворчістю;

— концепцію правової передбачуваності як складової правозаконності, що передбачає встановлення чітких меж адміністративної дискреції та запровадження механізмів оцінки наслідків законодавчих змін.

Дістали подальшого розвитку:

— визначення принципу правозаконності як комплексного правового явища, що забезпечує узгодженість правових норм, їх обов'язковість для всіх суб'єктів правовідносин, а також запобігає вибірковому правозастосуванню та свавільному тлумаченню права;

— положення про значення правозаконності для забезпечення стабільності правового порядку, що визначає її як запобіжний механізм для недопущення свавільного правозастосування та вибіркового підходу до правової інтерпретації;

— концепція судового контролю за дотриманням правозаконності, що включає розширення судових повноважень у частині оцінки адміністративних актів на предмет їх відповідності принципу законності;

— механізми забезпечення незалежності судової влади як ключового інструменту реалізації правозаконності, зокрема через запровадження додаткових процедур правового моніторингу судової практики;

— система критеріїв для оцінки відповідності правотворчості принципу правозаконності, що передбачає впровадження експертної оцінки юридичних норм на етапі їх розробки та ухвалення;

— підходи до запобігання зловживанням адміністративною дискрецією, що включають додаткові механізми судового та громадського контролю за діяльністю органів влади;

— положення про правову свідомість як фактор забезпечення правозаконності, що підтверджує важливість правової освіти та формування відповідального ставлення до закону серед населення

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що його результати можуть бути використані у таких сферах:

— правотворчій діяльності – для вдосконалення законодавчого процесу шляхом формування механізмів забезпечення правозаконності, що сприятиме усуненню правових колізій, підвищенню стабільності нормативно-правових актів та запобіганню свавільному правозастосуванню;

— правозастосовній діяльності – для вдосконалення судової та адміністративної практики шляхом запровадження індикаторів оцінки

дотримання правозаконності при ухваленні рішень органами державної влади та судами, що підвищить рівень правової визначеності;

— науково-дослідній діяльності – для подальшого розвитку правової доктрини правозаконності, її ролі в механізмах державного регулювання та уніфікації підходів до правозастосування в різних юрисдикціях;

Апробація результатів дослідження. Основні положення результатів дисертаційного дослідження, винесені узагальнення і висновки обговорено на засіданнях кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія», а також були оприлюднені та обговорювалися на такій національній науково-практичній конференції «Стратегії і трансформації юридичної науки в умовах сталого розвитку суспільства» (м. Рівне, 6-7 грудня 2024 р.)

Публікації. Основні положення та висновки дисертації відображено у 5 наукових публікаціях, з яких 4 статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 публікація – тези доповіді на національній науково-практичній конференції.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Лисик М. А. Еволюція співвідношення права і закону: філософсько-правові засади правозаконності. *Держава та регіони. Серія ПРАВО*. 2024. № 3 (85). С. 269 - 275URL: DOI https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.3.42
2. Лисик М. А. Правозаконність у різних правових системах: компаративний аналіз. *Право і суспільство*. 2024. №5 С. 686-692. URL: DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.99
3. Лисик М. А. Значення принципу правозаконності у контексті Розбудови правової держави в україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2024. № 4. С. 9-14 URL: https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-4-2
4. Лисик М.А. Гарантії правозаконності у правовій державі: концептуальні засади та практичне впровадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 56-59. URL: DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-1/10

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Лисик М. А. Щодо співвідношення понять «законність» та «правозаконність» // Стратегії і трансформації юридичної науки в умовах сталого розвитку суспільства. Матеріали II науково-практичної конференції (м. Рівне, 6-7 грудня 2024 р.). – Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2024. – С. 16-19. URL: https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/view/123/1758/3677-1

Характеристика особистості здобувача. Лисик М. А. має другий (магістерський) рівень вищої освіти. У 20010 році закінчив Одеську національну юридичну академію та отримав диплом з відзнакою освітнього рівня «бакалавр» за спеціальністю 081 «Право».

У 2011 році закінчив магістратуру Національного університету «Одеська юридична академія» та здобув кваліфікацію: освітній рівень – магістр, спеціальність «Правознавство».

Після закінчення Університету з листопада 2011 року працює в органах прокуратури, обіймаючи посаду прокурора Черкаської окружної прокуратури.

У 2021 році вступив на заочну форму післядипломної освіти на кафедру загальної теорії права та держави. Володіє української та англійською мовами. Має 4 наукові статті, опубліковані у фахових виданнях, перелік яких затверджений МОН України. Додатково положення дослідження відображені у 4 тезах доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота є власним авторським дослідженням, у якому наукові положення, висновки та пропозиції обґрунтовано самостійно в результаті опрацювання значної кількості джерел монографічного, нормативно-правового, правозастосовного характеру, в тому числі судової практики та зарубіжного досвіду.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі й забезпечує легкість та доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

У результаті попередньої експертизи дисертації Лисика М.А. та повноти основних результатів дослідження

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Лисика Максима Анатолійовича на тему «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави», відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.04.2019 р., № 283), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії **з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Лисика Максима Анатолійовича на тему «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Лисика Максима Анатолійовича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Лисика Максима Анатолійовича на тему «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації Лисика Максима Анатолійовича на тему «Правозаконність як принцип функціонування сучасної держави», зокрема:

1. Голова ради — Мельничук Ольга Степанівна, д.ю.н., професор, професор кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

2. Антошина Ірина Володимирівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія»;

3. Ковбасюк Степан Валерійович, к.ю.н., доцент кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія».

Офіційні опоненти:

4. Матвєєва Лілія Георгіївна, д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Одеський державний університет внутрішніх справ, завідувач кафедри теорії та історії держави і права;

5. Ткаля Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, в.о. завідувача кафедри конституційного та адміністративного права і процесу юридичного факультету ЧНУ імені Петра Могили.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 13; проти – немає; утримались – немає.

Головуюча на засіданні,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри загальної
теорії права та держави
Національного університету
«Одеська юридична академія», **Ольга МЕЛЬНИЧУК**

Секретар на засіданні
лаборант кафедри загальної
теорії права та держави
Національного університету
«Одеська юридична академія» **Анна ОНОШКО**